

Professori Kaarle Nordenstreng:

Juhlapuhe Valkealan lukion itsenäisyysjuhlassa 5.12.2019

Hyvä juhlaväki,

Valkealan lukio aloitti elokuussa 1976, 45 oppilaan voimin. Neljässä vuosikymmenessä se on pärjännyt hyvin – nythän se on lukiovertailussa Kymenlaakson toiseksi paras, mistä lämpimät onnittelet!

Uuden lukiorakennuksen vihkiäisiä vietettiin 10 vuotta alun jälkeen helmikuussa 1986. Tämänpäiväisen juhlamme tekee historialliseksi se tosiasia, että ensi vuonna 40. juhlaan kokoontuvat vain ylimmät luokat kun uusia oppilaita ei enää oteta.

Itsenäisyysjuhlien aloitteentekijä Anneli Sillanpää ei ole nyt kanssamme juhlimassa, mutta hän on hengessä mukana ja enemmänkin: Annelin kotihyllystä löytyi videokasetti, joka on kuvattu lukion vihkiäisistä 33 vuotta ja 10 kuukautta sitten.

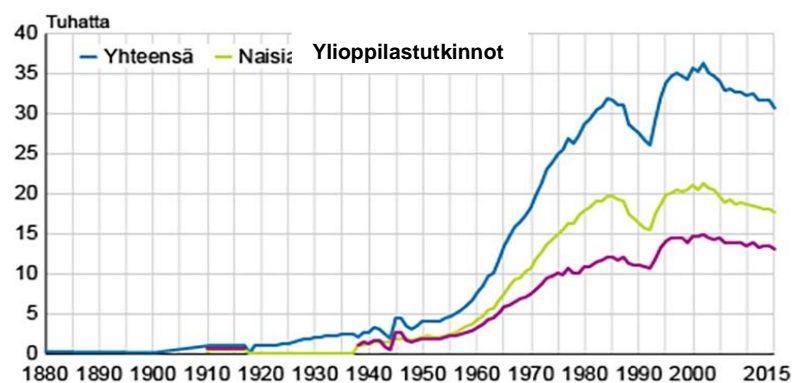
Juhlan avasi kunnanvaltuuston puheenjohtaja Ilmo Seppälä, kuten ääntä vailla olevasta kopiosta näemme. Juontajana oli koululautakunnan puheenjohtaja Auli Taimela ja musiikkiohjelmaa tarjosi muun muassa opettajakuoro. Valtiovallan tervehdyksen toi ministeri Paavo Väyrynen; tuolloin ulkoasiainministeri, mutta 10 vuotta aikaisemmin opetusministeri, joka oli myöntänyt lukiolle perustamisluvan.

[VIDEO-klippejä vihkiäisistä](#)

Väyrynen puhui koulutuksen laajentamisesta koko maassa; lukioiden rinnalle lisättiin silloin ammatillista koulutusta. Lukiokoulutusta oli lisätty 60-luvulta lähtien niin, että ylioppilasmäärä oli 80-luvulle tultaessa kasvanut melkein kolminkertaiseksi.

Tämä Tilastokeskuksen käyrästä muistuttaa siitä, miten koulutus on Suomessa yli sadan vuoden kuluessa laajentunut. 1800-luvun lopulla ylioppilastutkinnon suoritti pari sataa henkeä vuodessa, noin puoli prosenttia ikäluokasta. Viiden tuhannen raja ylitettiin 50-luvulla ja sen jälkeen alkoi jyrkkä nousu vuosituhannen taitteeseen asti.

Silloin oltiin jo yli kolmessakymmenessä tuhannessa vuosittain, mikä on puolet ikäluokasta. Naisia ylioppilastaista oli lähes 60 prosenttia. 2010-luvulla kasvu on loppunut ja käyrät kääntyneet pieneen laskuun, väestörakennetta seuraten.

Viimeisten kymmenen vuoden aikana niin ylioppilastutkinnot kuin lukioiden opiskelijamäärät ovat pienentyneet, mutta vähemmän kuin 10 prosenttia. Samaan aikaan opetusta antavien lukioiden määrä on vähentynyt peräti 15 prosenttia. Viime vuonna lukiokoulutusta antoi 384 oppilaitosta, mikä on 65 lukiota vähemmän kuin vuosikymmen sitten. Lukiokoulutus keskittyy minkä kipeästi tiedämme täällä Valkealassa.

Suuressa kuvassa kuitenkin koulutustaso on tehnyt huiman nousun, joka hyvin kuvaa Suomen kasvua kohti hyvinvointia ja tasa-arvoa. Sadassa vuodessa on ylioppilastutkinnon suorittaneiden osuus ikäluokasta noussut yhdestä prosentista viiteenkymmeneen.

Palataan vielä lukiomme vihkiäisiin 1986. Juhlapuheen piti Valkealan kirkkoherra, lääninrovasti Sakari Vihma, ja häneltä videossa on säilynyt myös ääni.

[VIDEO-klippi Vihman puheesta](#)

Vihma vetosi hyvän ilmapiirin puolesta ja tänään voimme tyytyväisinä todeta, että näin on mentykin. Sääli vaan, että monessa suhteessa hyvän lukion päivät ovat luetut.

Saman tyyppisen vetoituksen olin itse esittänyt 15 vuotta aikaisemmin Valkealan kotiseutujuhlassa kesällä 1971. ([Linkki puheeseen](#))

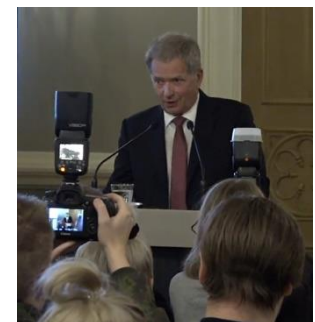
Puhuin paikallisuuden puolesta ja yritin vaivihkaa kylvää epäluuloa niin silloin ilmassa ollutta ylikansallista EEC-sopimusta kuin Kouvolaan yhdistymistä vastaan. No, se kylvö ei tuottanut satoa, niin kuin ei onnistunut Valkealan lukion puolustaminenkaan. Kehitystä on ohjannut suuruuden matematiikka ja talouden pakko.

Pieni ja paikallinen ei kuitenkaan ole tuomittu jäämään huutavan ääneksi korvessa kuten silloin 70-luvun alussa vähän pelkäsin. Nyt internet ja digitalisaatio ovat 90-luvulta lähtien tulleet osaksi ihmisten arkea ja elämismailmaa. Ne ovat avanneet kokonaan uuden sähköisen alustan ihmisten väliselle vuorovaikutukselle ja antaneet kansalaisille mahdollisuuden uudenlaiseen osallistumiseen sosiaalisen median avulla – myös pienten ja paikallisten asioiden ajamiseen. Digitaalinen demokratia nousi uuden uljaan maailman keulakuvaksi vuosituhannen vaihteessa.

Nyt kahden vuosikymmenen kokemuksen jälkeen tuo illuusio on romahtanut. Demokratia ei ole juurikaan edistynyt vaan päinvastoin muuttunut yhä ongelmallisemmaksi. Tästä antoi terveellisen muistutuksen Tasavallan Presidentti Sauli Niinistö viime perjantaina esitellessään huomisen juhlavastaanoton teemaksi valittua aihetta ”Tieto ja yhteiskunnallinen keskustelu”.

Niinistön pointtina on valtaisa tietomäärän kasvu uusien sähköisten alustojen myötä ja kaiken tämän keskellä vaanivat puolittouudet, jopa valheet ja nyttemmin myös yksilöiden ”maalittaminen” parjauksen kohteeksi, koulumaailmassakin. Niinistö suositteli lähdekriittisyyttä ja valoi uskoa siihen mitä meillä on korvien välissä.

Presidentti ei olisi voinut valita parempaa teemaa tämänvuotiselle juhlalle kuin huolen tiedon ja yhteiskunnallisen keskustelun tasosta. Elämme todella uhkaavaa aikaa: ympäristö saastuu ja lämpenee, tieto sirpaloituu ja myrkyttyy, yhteisymmärrys rapautuu.

Pysähtykäämme hetkeksi metsäpolulle siinä maisemassa, joka meille suomalaisille on niin ominainen, ja pohtikaamme kysymystä tiedosta ja totuudesta. Ensinnäkin meidän on syytä noteerata se valtava tiedon ja sivistyksen tason nousu, jota tilastokäyrät havainnollistavat ja joka on paljolti tapahtunut peruskoulun ja lukion varassa. Toiseksi meidän on noteerattava se historiallinen hyppäys, joka on tapahtunut tiedon välittämisen ja tallennuksen tekniikassa.

Siirtyminen tietoyhteiskuntaan ei ole vain juhlapuhetta vaan maailma on todella tiedollistunut ja medioitunut. Mutta miten me ihmiset käytämme hyväksemme kaiken tuon tiedon? Kehitämmekö sen avulla syvempää ja laajempaa maailmankuvaa vai vetäydymmekö ystävien kanssa omaan kuplaamme ja rakennammeko epäluulojen tukemaa uhkakuvaa siitä mikä on outoa ja vierasta sen sijaan että kohtaisimme sen älyllisellä uteliaisuudella?

Väinö Vaaran 1900-luvun alussa esittämä luonnehdinta valkealalaisesta luonteesta on hupaisa muistutus stereotyyppioista, jotka on syytä kyseenalaistaa. Vähemmän hupaisaa on se poliittinen kehitys meillä ja muualla, joka perustuu maahanmuuton demonisointiin ja yleisemminkin ristiriitojen kärjistämiseen vihapuheen avulla. Kouluesimerkki tästä on tietysti Brexit, Yhdysvaltojen tautisesta sisäpolitiikasta puhumattakaan. Mutta aiheesta on meillä myös kotikutoista näyttöä, joka näin juhlapuheessa jääköön tarkemmin esittelemättä.

Sen sijaan on syytä torjua muodikas ajattelu totuuden jälkeisestä ajasta. Se houkuttelee meidät omaksumaan sellaisen filosofisen näkemyksen, että todellisuutta ei oikeastaan ole olemassa ja että totuutta ei kannata tavoitella kun postmoderniin tapaan kaikki on suhteellista, ”anything goes”.

Vaikka totuus on monikerroksinen ja ongelmallinen, sen kieltäminen jo lähtökohtaisesti on petollista. Tietoyhteiskunta ei ole pudottanut pohjaa realismin filosofialta, vaan tämä valeutisten ja vihanpidon aika on päinvastoin tehnyt uudelleen ajankohtaiseksi sen valistuksen päämäärän, että tutkittu tieto valaisee pimeää maailmaa ja ihmismieltä poistamalla harhakäsityksiä ja taikauskkoa. Olen samassa rintamassa Ilkka Niiniluodon kanssa peräänkuuluttamassa totuuden ja rehellisyyden vaatimusta, tiedepohjaista koulutusta, monipuolista yleissivistystä sekä niihin liittyvää medialukutaitoa ja kriittistä ajattelua.

Tällä pohjalla löytyy polku eteenpäin tässä epävarmuuden ajassa.

Hyvää itsenäisyyden päivää!